Sigurd Odland

Fortolkning av Johannes' andre brev

For troende og tenkende bibellesere (1927)

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Sigurd Odland: *Fortolkning av Johannes' andre brev* (For troende og tenkende bibellesere (1927)).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Innledning til Johannes' andre brev 1
Innledning til Johannes' andre brev 1
Overskrift og hilsen (v. 1–3) 4
Overskrift og hilsen (v. 1–3) 4
Brevets hoveddel (v. 4–11) 7
Brevets hoveddel (v. 4–11) 7
Brevets slutning (v. 12–13) 12
Brevets slutning (v. 12–13) 12
Om Sigurd Odland 13

Innledning til Johannes' andre brev

Innledning til Johannes' andre brev

Heller ikke forfatteren av dette brevet nevner seg selv ved navn. Når han i overskriften kaller seg «presbyteren» (i bibeloversettelsen vår gjengitt med «den eldste»), kan en heller ikke ut fra det slutte noe om hvem brevet stammer fra. Likevel kan det sikkert regnes som avgjort at forfatteren ikke er noen annen enn apostelen Johannes. Det som først og fremst borger for det, er det umiskjennelige slektskapet i både tanker og uttrykksmåte mellom brevet vårt på den ene siden og 1 Joh og Johannesevangeliet på den andre.

Også oldkirkelige vitnesbyrd taler avgjort for at apostelen Johannes er forfatter også av dette brevet. Særlig veier det tungt at en mann som Irenæus – gjennom Polykarp Johannes' åndelige sønnesønn – har godtatt at brevet vårt stammer fra apostelen Johannes. Når forfatteren bare kaller seg «presbyteren», må en derfor anta at det har vært en vanlig og kjent betegnelse på apostelen Johannes i visse kretser.

Men da blir spørsmålet hvordan betegnelsen er ment. Det greske ordet *presbyteros* betyr egentlig «en eldre», men ble likevel ikke bare brukt om levealderen. I Det nye testamente finner vi ofte ordet som betegnelse på et medlem av menighetens styrende råd, altså en tilsynsmann eller menighetsforstander. I denne betydningen er det fra gammel tid blitt gjengitt med «en eldste» i bibeloversettelsene våre, og slik også i overskriften til brevet vårt.

Likevel virker det unektelig høyst påfallende at en apostel skulle ha kalt seg selv slik eller blitt kalt slik av andre. Riktignok måtte enhver apostel nødvendigvis få en ledende og styrende stilling overalt der

han oppholdt seg og hadde sitt virkefelt. Men av sakens natur sto en apostel like mye over menighetsforstanderne som over de alminnelige menighetslemmene.

Noe helt annet er det – som vel sier seg selv – at apostelen Peter i sitt første brev (5,1) kunne kalle seg menighetsforstandernes «medeldste» når han henvendte seg til dem.

Derfor må en trolig gi de fortolkerne rett som har ment at «presbyter» her skal forstås i en helt annen betydning. Den betydningen finner vi allerede like etter aposteltiden (hos biskop Papias av Hierapolis, i et skrift fra omkring 125): Ordet brukes om en som er gjenlevende fra den foregående slekten. «Presbyteren» (med bestemt artikkel) kunne da naturlig gjengis med «den gamle» (jf. om dette min bok om «Johannes-evangeliets ekthet», 1923, s. 21 ff.).

Når apostelen Johannes her kaller seg «den gamle» uten videre, eller i særlig forstand, er det åpenbart fordi han på den tiden han skrev brevet, ble kalt slik som den eneste gjenlevende av representantene for den foregående kristne slekten – eller i alle fall som den eneste gjenlevende av dem som utgjorde den snevreste og uten sammenligning mest betydningsfulle kretsen av «de gamle», det vil si apostlene.

Etter v. 1 er brevet vårt rettet til en «utvalgt frue» og hennes barn. Men en kan sikkert ikke, slik flere fortolkere gjør, forstå uttrykket «utvalgt frue» om en kristen husmor.

Så kort brevet er, bærer det likevel nokså tydelig preg av å være skrevet til en menighet og ikke til en familie. Det blir særlig klart når en sammenligner det med 3 Joh, som det på flere måter er beslektet med, og som er et privat brev til en enkelt person, Gajus. Mens alt i Gajus-brevet er helt igjennom personlig, tas det i brevet vårt ikke det minste hensyn til personlige anliggender.

At «fruens» barn er elsket av alle som har lært sannheten å kjenne, altså av alle kristne (v. 1), passer heller ikke på noen måte på en enkelt frues barn, men derimot svært godt på en menighet som var kjent i alle kristne kretser. Også andre trekk i brevet peker i samme retning, så det kan neppe være tvil om at «frue» her betegner en menighet, og «hennes barn» de enkelte medlemmene i den.

Da må også uttrykket «din søster» (v. 13) forstås om den menigheten der apostelen oppholdt seg da han skrev brevet (jf. 1 Pet 5,13, der vi har et lignende uttrykk brukt om en menighet).

Ellers betyr det greske ordet (*kyria*) som er gjengitt med «frue», egentlig «herskerinne»; det er avledet av *kyrios*, det greske ordet for «herre». Den som kalles slik, er da ikke så mye tenkt som mannens ektehustru, men mer som «husfrue», den som styrer huset. Brukt om en menighet kunne det da betegne det morslige autoritetsforholdet som menigheten som helhet står i til de enkelte lemmene.

Det er likevel også mulig at menigheten er kalt slik med tanke på forholdet til «Herren» (Kristus), slik at den kan være tenkt som hans hustru. En kunne da sammenligne med hvordan hele den kristne menigheten i Johannes' åpenbaring er framstilt dels som Kristi brud og dels som hans hustru (19,7; 21,9). Det som der er sagt om hele kristenmenigheten, ville da her være sagt om en enkelt menighet som på sitt sted representerer hele kirken (jf. 2 Kor 11,2).

Om hvor denne menigheten lå, kan en bare si at den må ha hørt til den lilleasiatiske kirken, siden brevet vårt åpenbart advarer mot vranglærere av samme art som dem som bekjempes i 1 Joh (jf. v. 7 f.). Disse vranglærerne hadde etter alt å dømme begynt å få innflytelse i menigheten, og derfor trengte den vel en særskilt advarsel (jf. v. 4, der det heter at ikke alle menighetens lemmer vandret i sannheten).

Om brevet vårt er skrevet før eller etter 1 Joh, lar seg ikke avgjøre med bestemthet. Heller ikke kan en si noe bestemt om hvor det er skrevet – i Efesus eller kanskje i en annen lilleasiatisk menighet der apostelen oppholdt seg på den tiden.

Foruten hilsen og overskrift (v. 1–3) og et sluttord (v. 12 f.) består brevet av en formaning til å vandre i kjærligheten og å stå imot vranglærerne, som ikke bekjenner Jesus Kristus som kommet i kjød (v. 4–11).

Overskrift og hilsen (v. 1–3)

Overskrift og hilsen (v. 1–3)

> «[1]Den eldste – til den utvalgte frue og hennes barn, som jeg elsker i sannhet, og ikke bare jeg, men alle som har lært sannheten å kjenne, [2]for den sannhets skyld som blir i oss og skal være med oss til evig tid: [3]Nåde, miskunn og fred fra Gud Fader, og fra Jesus Kristus, Faderens Sønn, skal være med oss, i sannhet og kjærlighet.»

Om apostelens betegnelse på seg selv, «den gamle» – som måtte være nok til å gi ordene hans vekt og autoritet overfor den yngre generasjonen av kristne – jf. innledningen til brevet ovenfor. Der ble det også vist at «den utvalgte (jf. min fortolkning av 1 Pet 5,13) frue» må være en kristen menighet.

Når apostelen her skjelner mellom menigheten som helhet og de enkelte lemmene («og hennes barn»), er grunnen sikkert den som en nyere fortolker (B. Weiss) svært treffende har pekt på: Det som gjelder menigheten i sin helhet, behøver på ingen måte å gjelde alle de enkelte lemmene.

Men apostelen kan gi seg selv det vitnesbyrdet at han for sin del (sterkt betont «jeg», som sikkert står i motsetning til andre som søkte å vinne innflytelse i menigheten; jf. v. 7) omfatter alle menighetens lemmer med en kjærlighet som «i sannhet» kan kalles kjærlighet, altså med en ekte kristen kjærlighet.

At kjærligheten hans til dem er sann, går allerede fram av at den ikke er særegen for ham alene, men i virkeligheten deles av alle sanne kristne. De er her betegnet som dem som «har lært sannheten å kjenne», det vil si har erkjent den og stadig eier erkjennelsen av den

(jf. min fortolkning av 1 Joh 2,21), fordi apostelen har vranglærerne for øye.

At apostelens kjærlighet er sann, viser seg også i hva som ligger til grunn for den: Etter v. 2 er det som vekker hans og alle sanne kristnes kjærlighet til menighetens lemmer, ikke noe annet enn den sannheten som stadig «blir i oss», og som han tillitsfullt venter skal «være med oss til evig tid» som en bevarende makt.

Med «oss» sammenfatter apostelen dem som elsker, og dem som blir elsket. Sannheten er nemlig åpenbart tenkt som et felles eie for begge parter, og nettopp derfor elsker apostelen og alle sanne kristne den menigheten han her henvender seg til.

En kristen kan nemlig bare anerkjenne som brødre dem som sannheten bor i som en stadig bestemmende makt over livet. Og det er også bare sannheten (åpenbaringssannheten som evangeliet forkynner) som føder den sanne kristne broderkjærligheten.

I v. 3 føyer apostelen ikke til et ønske, men uttaler sitt visse håp for leserne, for seg selv og for alle sanne kristne («oss» sammenfatter igjen her, som i v. 2, dem som elsker, og dem som blir elsket). Det henger åpenbart sammen med at han like før hadde uttalt sin tillitsfulle forventning om at «sannheten» vil «være med oss til evig tid». For dem som sannheten har sitt blivende sted i, kan det ikke være annerledes: Også frelsesgodene som nevnes her, vil «være med dem».

Mellom «nåde» og «fred», som nevnes i hilsenen i de fleste av Paulus' brev (jf. min fortolkning av Rom 1,7), er det her, som i brevene til Timoteus, satt inn «miskunn». Dermed blir «nåden», som betyr Guds frie, ufortjente kjærlighet til syndere i alminnelighet, nærmere bestemt som medlidenhet med syndere som er kommet i nød.

At det her med «Faderen» er ment Gud, ikke som de troendes Far, men som Kristi Far i enestående forstand, går fram av at Jesus Kristus straks etter uttrykkelig kalles «Faderens Sønn». Det er uten tvil tanken på vranglærerne i v. 7 som får apostelen til å framheve Jesu Kristi verdighet som Guds Sønn så sterkt i dette verset.

Med de siste ordene i verset, «i sannhet og kjærlighet», nevner apostelen det dobbelte livselementet de troende lever i fordi de nevnte frelsesgodene omslutter dem og følger dem på ferden gjennom verden (v. 2): sannheten, som er den sfæren det åndelige livet deres

beveger seg i, og kjærligheten – sannhetens virkning – som er sfæren for deres sedelige virksomhet.

Som flere fortolkere med rette har pekt på, har apostelen ved å stille disse to ordene sammen antydet på forhånd – liksom stilt opp – temaet for hele resten av brevet. Brevet går nemlig ut på å befeste leserne i broderkjærligheten og i det varige eie av sannheten.

Brevets hoveddel (v. 4–11)

Brevets hoveddel (v. 4–11)

Se innholdsoversikten i innledningen ovenfor.

> «[4]Jeg har gledet meg meget fordi jeg har funnet noen av dine barn som vandrer i sannhet, etter det budet vi har fra Faderen. [5]Og nå ber jeg deg, frue, ikke som om jeg skrev et nytt bud til deg, men det er det vi har hatt fra begynnelsen: at vi skal elske hverandre. [6]Og dette er kjærligheten at vi vandrer etter hans bud. Dette er budet, slik som dere hørte det fra begynnelsen, at dere skal vandre etter det. [7]For mange forførere er gått ut i verden, som ikke bekjenner at Jesus er Kristus, kommet i kjød. Dette er forføreren og Antikrist. [8]Ta dere i vare, så dere ikke mister det som dere har vunnet med deres arbeid, men kan få full lønn! [9]Hver den som slår inn på avveier og ikke blir i Kristi lære, har ikke Gud. Den som blir i læren, han har både Faderen og Sønnen. [10]Om noen kommer til dere og ikke fører denne læren, da ta ikke imot ham i deres hus og hils ham ikke velkommen! [11]For den som hilser ham velkommen, blir medskyldig med ham i hans onde gjerninger.»

V. 4 danner overgangen fra hilsenen foran til formaningen som følger. I dette verset anerkjenner apostelen det som fortjente anerkjennelse i forholdene i menigheten.

Han hadde nylig fått melding om tilstanden der og gledet seg over å «finne» (det vil si få erfare) at noen av medlemmene vandret «i sannhet» (det vil si virkelig) «slik som vi har fått påbud av Faderen»,[1] det vil si i full overensstemmelse med det påbudet Gud har gitt oss kristne

[1]NB har «i sannhet, etter det budet vi har fra Faderen».

gjennom ham som er hans Sønn, Jesus Kristus (kommaet foran «slik» bør strykes).

Med dette «påbudet» menes sikkert det dobbelte budet i 1 Joh 3,23, der alle Guds bud er sammenfattet. Apostelen sier ikke hvor mange av menighetens lemmer dette gjaldt. Men så mye er i alle fall klart at det ikke gjaldt dem alle – uten at han dermed retter noen direkte klander mot dem det ikke gjaldt.

V. 5–6. Fordi ikke alle menighetens lemmer vandrer helt i samsvar med Guds bud, vender apostelen seg «nå» (i dette brevet) med sin bønn til hele menigheten. Hva bønnen hans går ut på, sies ikke direkte her, men det trengte heller ikke å sies. Det går nemlig fram av motsetningen mellom «jeg ber» her og «jeg har gledet meg» i v. 4: Nå ber han menigheten i sin helhet om at den ved sin vandel må gi ham den samme gleden som bare «noen» allerede har gitt ham.

Riktignok ligger det i en slik bønn et krav som han gjerne vil se oppfylt. Men han understreker at kravet ikke må oppfattes som om han dermed skrev et nytt bud til menigheten. Det gjelder snarere bare det budet som alle kristne («vi») har kjent helt fra begynnelsen av kristenlivet sitt, budet om broderkjærligheten (jf. min fortolkning av 1 Joh 2,7).

Med andre ord: Med henvisning til budet om broderkjærligheten, som menigheten kjente godt, ber han den i sin helhet om å glede ham ved å vandre i samsvar med det påbudet vi har fått av Faderen. På den måten skal den vise sin broderkjærlighet til ham.

Med «og» føyer apostelen i v. 6 til en nærmere forklaring av hva bønnen hans til menigheten egentlig går ut på. I dypeste grunn består nemlig kjærligheten hos de kristne – hvem den så er rettet mot, Gud eller brødrene – i at «vi vandrer etter hans bud».

Riktignok er det her særlig tenkt på kjærligheten til Gud, som kjærligheten til brødrene alene har sin grunn i. Den sanne broderkjærligheten kan bare finnes der det er kjærlighet til Gud, og kjærligheten til ham viser at den er sann, nettopp ved en livsførsel som stemmer med hans bud (jf. 1 Joh 5,3).

Men alle Guds bud sammenfattes, som det sies i v. 6b, i dette ene budet: at de kristne («dere») skal «vandre etter det, slik som» (det vil si i samsvar med den måten) «dere hørte det fra begynnelsen», det

vil si i samsvar med den opprinnelige apostoliske forkynnelsen (jf. 1 Joh 2,24; 3,11).

Og dette siste uttrykket kan sikkert bare bety at de kristne skal holde fast ved troen på denne forkynnelsen. Tanken er da at en bare vandrer etter Guds bud (v. 6a) når en i troen lar den apostoliske forkynnelsen bestemme hvordan en oppfyller Guds vilje.

Vi må likevel merke oss at ordene «slik som … fra begynnelsen» sikkert hører til «vandre etter det» og derfor burde ha stått til slutt i verset. På gresk setter en ofte en slik nærmere bestemmelse foran den setningen den hører til, når en vil gi den sterkere ettertrykk. Med en annen og uten tvil riktigere lesemåte enn den bibeloversettelsen vår bygger på, er det for øvrig helt klart at disse ordene ikke hører til det foregående, men til «at»-setningen.

Vil en imidlertid beholde den lesemåten bibeloversettelsen vår har fulgt, og samtidig knytte disse ordene til det foregående, må den siste setningen oversettes: «at dere skal vandre i den» (nemlig i kjærligheten). Det er riktignok språklig mulig, men svært lite nærliggende. Da ville v. 6b slett ikke si noe direkte om troen på den apostoliske forkynnelsen, men bare tale om kjærligheten.

Ellers er utsagnet i andre halvdel av verset unektelig svært dunkelt, og det er godt forståelig at fortolkerne her går nokså langt i hver sin retning.

V. 7. Med «for» innleder apostelen i dette verset en begrunnelse for det han nettopp hadde sagt i v. 6. Men hvordan tankeforbindelsen skal forstås, avhenger selvsagt av hvordan en oppfatter v. 6b.

Finner en i v. 6 bare en formaning til å vandre i kjærligheten, er det trolig mest naturlig å forstå sammenhengen slik: Jeg må formane dere til å vandre i kjærligheten fordi det har stått fram vranglærere som fornekter den kristne grunnsannheten at Jesus Kristus er kommet i kjød, og som dermed i virkeligheten tar bort grunnlaget for kjærligheten hos de kristne. All kjærlighet hos de kristne har jo nettopp sin grunn i den åpenbaringen av Guds kjærlighet som er gitt ved at Sønnen ble menneske.

Med den forståelsen av v. 6b som er hevdet ovenfor, blir tankeforbindelsen likevel langt lettere og i alle fall mindre innviklet. Da begrunner apostelen nettopp formaningen i v. 6b – å la livsførselen i alle deler bli bestemt av den apostoliske forkynnelsen som leserne

har hørt helt fra begynnelsen av kristenlivet sitt – ved å vise til situasjonen i samtiden med de mange «forførerne» (jf. 1 Joh 2,26) som har stått fram (til «er gått ut i verden» jf. min fortolkning av 1 Joh 4,1), og som ikke deler den kristne grunnbekjennelsen om Jesus Kristus som kommet i kjød (jf. min fortolkning av 1 Joh 4,2).

Om disse forførerne sier apostelen så i den siste setningen i verset at i dem har «forføreren (den egentlige, store forføreren) og (nemlig) Antikrist» foreløpig stått fram. Her uttrykker han seg på lignende måte som i 1 Joh 2,22 (jf. min fortolkning av dette verset, både når det gjelder entallsformen «forføreren» og uttrykket «dette er»).

V. 8–9. Så gjelder det for leserne å ta seg i vare for disse forførerne. De må ikke miste det åndelige livet og den erkjennelsen i samfunnet med Gud som de har vunnet og nå eier som frukt av sitt arbeid (det vil si ved sin lydighet mot Guds bud), men skal kunne få «full lønn».

Uttrykket sikter trolig til at samfunnet med Gud blir fullendt i Guds fullkomne rike. «Lønnen» er da her, som ofte i Skriften, ikke en ytre lønn, men frukten av selve arbeidet (jf. min fortolkning av Rom 2,6 og av Matt 5,12).

I v. 9 føyer apostelen til en nærmere forklaring. Bibeloversettelsen vår har her noe fritt «hver den som slår inn på avveier», der grunnteksten har «hver den som går videre» (eller: «skrider fram»).

Uttrykket har en ironisk klang og er åpenbart valgt med tanke på vranglærernes egen påstand om at de med sin oppfatning sto på et mer framskredent standpunkt enn de alminnelige kristne. Det er altså her tale om enhver som i læren skrider slik fram at han «ikke blir i Kristi lære» (læren som stammer fra Kristus, og som apostlene forkynte) som sitt livselement, men går ut over den og på den måten mener å heve seg til en høyere erkjennelse.

Om enhver slik sies det da at han «ikke har Gud» (om dette uttrykket jf. min fortolkning av 1 Joh 2,23). Kristi lære er nemlig sannheten, og den som ikke har sannheten, kan heller ikke «ha Gud». Har noen hatt sannheten, men så sluppet den, har han dermed også mistet samfunnet med Gud og det han i dette samfunnet har hatt av åndelig liv og erkjennelse.

Omvendt gjelder det at den som «blir i læren», «har både Faderen og Sønnen», det vil si: Han har Faderen fordi han har Sønnen (jf.

1 Joh 2,23) – et samfunn med Gud som vil nå sin fullendelse i Guds kommende rike.

V. 10–11. Etter advarselen mot å la seg forføre av de antikristelige vranglærerne gir apostelen i disse versene en forskrift om hvordan leserne skal forholde seg når representanter for vranglæren kommer til dem for å forkynne på stedet. Vranglærerne er her framstilt som omvandrende lærere som vil regnes for kristne og derfor venter å få nyte godt av den kristne gjestfriheten som ble vist kristne på reise. De rettroende kristne skal ikke bare nekte dem husrom, men ikke engang hilse dem velkommen til stedet.

Det er selvsagt ikke tale om forholdet mellom menneske og menneske, men bare om at de troende ikke skal anerkjenne slike vranglærere som brødre eller på noen måte hjelpe dem i agitasjonen for deres antikristelige lære. Like selvsagt har apostelen ikke villet forby å ta seg av også slike vranglærere om de rent menneskelig sett skulle være i nød. Men han må innskjerpe for de troende at de i enhver form skal nekte slike folk det kristne brorsamfunnet.

For (v. 11)[2] selv ved bare å hilse dem velkommen – for ikke å snakke om å ta imot dem i husene sine – ville de bli medskyldige med dem i de onde gjerningene deres. Ved å anerkjenne dem som brødre ville de nemlig støtte dem i deres forførende opptreden og virksomhet.

[2]Trykket har «v. 9»; rettet til det stedet Odland trolig mente.

Brevets slutning (v. 12–13)

Brevets slutning (v. 12–13)

«[12]Enda jeg har mye å skrive til dere, så vil jeg ikke gjøre det med papir og blekk. Men jeg håper at jeg kan komme til dere og tale muntlig med dere, så vår glede kan være fullkommen. [13]Din utvalgte søsters barn hilser deg.»

V. 12–13. Til disse versene bare noen korte bemerkninger: Det greske ordet som her er gjengitt med «papir», betyr egentlig et enkelt papyrusblad, slik en brukte til helt korte brev, regninger og lignende. I stedet for «vår glede» leser andre «deres glede». Med «vår glede» er åpenbart ment den gjensidige gleden over kjærlighetssamfunnet i sannheten, som er felles for begge parter.

Hilsenen fra «den utvalgte søsters barn» i v. 13 synes bare naturlig å kunne forstås om medlemmene av en menighet. B. Weiss bemerker med rette at det ellers ville være påfallende at apostelen gir «søsteren» hedersnavnet «utvalgt», og ikke barna, som tross alt er dem han hilser fra.

Om Sigurd Odland

1857–1937

Sigurd Odland (1857–1937) ble født 5. desember 1857 i Bergen i en haugiansk slekt. Han tok teologisk embetseksamen i 1879 og studerte deretter ved flere tyske universiteter. I 1894 ble han professor i Det nye testamente ved universitetet i Kristiania. Han hørte til de første i Norge som brukte den historiske og språklige metoden i bibelforskningen, men han gjorde det med et fast og konservativt syn på Skriften. Etter hvert fikk utleggelsen hans et tydeligere lutherskbekjennelsestro preg.

I 1906 gikk han av som professor i protest mot at den liberale teologen Johannes Ording ble ansatt som lærer for de vordende prestene, fordi Ording var uklar om nattverden og Kristi guddom. Året etter var han med på å grunnlegge Menighetsfakultetet, der han underviste i Det nye testamente til 1916. Fra 1892 til 1911 var han formann i Indremisjonsselskapet etter Gisle Johnson, og senere underviste han ved Misjonssambandets skole. Han var lavkirkelig og stod lekfolkets arbeid nær.

I sine siste år skrev han folkelige kommentarer til de fleste av Det nye testamentes skrifter, «for troende og tenkende bibellesere». Kommentaren til Johannesevangeliet kom i to bind i 1933–34, skrevet etter at helsen hans var blitt bedre i høy alder. Han døde i Oslo 30. april 1937.